

ראשי פרקים

- א. אי פוריות – שכיחות וגורמים
- ב. שש העקרונות בפסיקתא דרב כהנא
- ג. אי פוריות – חלוקה לקבוצות
- ד. החדרת קטעי DNA לעוברונים חולים
- ה. הנדסה גנטית – עקרונות הלכתיים כלליים
 1. העדר איסור או היתר – משמעותו היתר
 2. אין איסור להתערב במעשי הבורא ללא איסור ספציפי
 - ו. טיפולי פוריות – שיקולים הלכתיים כלליים
 1. מצוות "פרו ורבו"
 2. גמילות חסדים
 3. השלום בין איש לאשתו
 - ז. ריפוי עוכרון לפני השתלתו ברחם
 - ח. תרומת ביצית
 - ט. השתלת שחלות
 - י. רביית בתולים
 - יא. זמן קביעת אבהות קודם לזמן קביעת אימהות
 - יב. מעוברת שנתגיירה – הוכחה שתלידה היא גורם היחוס
 - יג. היש אפשרות לצאצא גוי לאם יהודיה!
 - יד. פסול-יחוס נקבע בעת העיבור
 - טו. זחיית ההוכחה מ"מעוברת שנתגיירה"
 - טז. היש אפשרות לצאצא יהודי המיוחס לאם גויה!
 - יז. תרומת ביצית שהופרטה והושתלה ברחם לפני יצירת הולד
 - יח. הכרעת הפוסקים ב"נשמת אברהם"
 - יט. תרומת זרע

קא

תרומת חומר גנטי בטיפולי פוריות – היבטים רפואיים והלכתיים

מאח

הרב ד"ר מרדכי הלפרין

ח. תרומת ביצית

כאשר בעיית העקרונות נובעת מהעדר ביציות תקינות בשחלה, בליקוי מולד או בפגיעה מאוחרת, לא ניתן לפתור את הבעיה באופן שמרני. הפתרון המוצע על ידי הטכנולוגיה הרפואית הוא תרומת ביצית. תרומת ביציות דורשת ביצוע תהליך מלא של הפרייה חוץ גופית ("הפריית מבחנה"), כולל גירוי יתר שחלתי מבוקר להשראת ביוץ רב זיקי, שאיבת הזקיקים, הפרדת הביציות, הפריית הביציות הנתרמות בזרעו של בעל האשה המקבלת, והחזרת העוברונים לרחמה של האשה המקבלת. כך יכולות ללדת אמהות חסרות שחלות, כדוגמת נשים עם תסמונת טרנר (Turner's syndrome — XO 45), תסמונת סואייר (Swyer syndrome — XY 46), ונשים שעברו כריתת שחלות או בלות מוקדמת. פתרון רפואי זה פותח לראשונה בישראל, והוא מתבצע היום ברחבי העולם באופן שיגרותי. תרומת ביצית יוצרת מצב בו שתי נשים ממלאות כל אחת חלק מהפונקציה האמהית. תרומת הביצית מהווה אם מבחינה גנטית, ואילו המקבלת מהווה אם נושאת במהלך חודשי ההריון ומקבלת את תואר האם היולדת במהלך הלידה. לראשונה מתעוררת כאן שאלת קביעת האימהות. האם הגנטיקה מספיקה לקביעת אימהות? האם ההריון והלידה הם הקובעים את האימהות? כמו כן יש מקום לדון בשאלת היתר התהליך או איסורו. אמנם יש קשר בין שאלת קביעת האמהות לשאלת היתר התהליך, ואע"פ כן אלו שאלות נפרדות. במסגרת זו נדון בשאלת קביעת האימהות בלבד: מי היא האם ההלכתית? היולדת או האם הגנטית תורמת הביצית? רופאים ואנשים בעלי קו מחשבה ביולוגי נוטים באופן טבעי לראות את הגורם הגנטי

קז

פרקים אחרים מתוך מאמר שהופיע בקובץ תושבע"פ ל"ג

כתזות הכל. מאחר והתכונות הגנטיות הם הגורם העיקרי לתכונותיו הגופניות של הצאצא, מובנת לכאורה "הגישה הגנטית". אולם עיון בסוגיא דומה, הסוגיא התיאורטית של "השתלת שחלות", מדגימה נטיה שונה גם בקרב קבוצת אישים זו. עיון הלכתי, מדרגים אף הוא העדר כפיפות הלכתית לשיקול הגנטי כשיקול בלעדי.

ט. השתלת שחלות

שאלה מעניינת התעוררה לפני 90 שנה. בעיתונות האירופאית התפרסמה בשנת תרע"ב (1912) ידיעה "רפואית" כביכול בשם ההסתדרות הרפואית האמריקנית. הידיעה סיפרה על דיווח רפואי מועידה רפואית בשיקגו שהתקיימה בשנת תרע"א (1911). לפי הדיווח, טופלה בהצלחה בעיית עקרות בעזרת השתלת שחלה (1). שאלת האימהות עלתה אז על שולחן הפוסקים, וכעבור שנתיים התפרסמה בנדון תשובת רבה של צ'רנוביץ, הרב בנימין אריה הכהן ווייס, בשו"ת אבן יקרה, מהדורה תליתאה (דראהביטש, תרע"ג) סי' כט. ר"ב ווייס הקדים בפיקחות שאינו מאמין כלל לידיעה העיתונאית. (הוא צדק, כמוכן. באותם ימים טרם נמצאו דרכי המניעה לדחיית איברים מושתלים ואפילו כיום טרם דווח על הצלחה בהשתלת שחלות). רק משום כבודו של השואל הטריח עצמו לברר את השאלה העקרונית. בתשובה קצרה הוכיח מסוגיית "ילדה שסיבכה בזקנה" — סוטה מג ע"ב, שמבחינה הלכתית, האימהות מיוחסת לאם מקבלת השחלה ולא לאם הגנטית, כשם שפירות ענף ה"ילדה" נחשבים כפירות "הזקנה" לגבי דיני ערלה, למרות שמבחינה גנטית הם צאצאי ענף ה"ילדה" שהורכבה על גזע "הזקנה".

על אף ההבדל בין תרומת שחלה לתרומת ביצית, נשבר כאן העיקרון של תלות מוחלטת בין יחס גנטי ליחס הלכתי.

עיון נוסף בסוגיא מראה ששכירת עיקרון זה איננה מפתיעה. שהרי בהלכה אין תלות מוחלטת בין היחוס הביולוגי לבין היחוס המשפטי. אמנם ע"פ ההלכה יש חשיבות עקרונית להולדה ביולוגית בדיני המשפחה, וכמו שכתב החזון איש: "... אחרי שכל הנולדים יחוסן ומשפטן ישוב לפי מולידיהם ... וא"כ כל נולד אין דינו בהיותו הוא לחרד בשלילת מולידיו, רק דינו נמשך מפאתי מולידיו" (חזו"א יו"ד, סי' קטז, אות א). לכן גם אין תוקף הלכתי לאימוץ, והוא אינו משנה יחוס משפטי. אע"פ כן קיים הכלל: "גר שנתגייר כקטן שנולד" (יבמות כב, א). המשמעות של כלל זה היא שבעת הגיור מתנתק היחוס המשפטי בין הגר לבין קרוביו הביולוגיים הנוכחים. הרי לפנינו דוגמה ליחוס ביולוגי שאיננו מוכר על ידי ההלכה.

י. רביית בתולים

קיימות גם דוגמאות הפוכות, בהן קיים יחוס מוכר מבחינה משפטית למרות העדר יחוס גנטי. אחת הדוגמאות המרתקות שייכת לנושא "רביית הבתולים" — פרתנוגנזה (Parthenogenesis). רביית בתולים שפירושה התפתחות צאצא ללא תרומה גנטית אבהית, קיימת אצל בעלי חיים רבים. האם תתכן רביית בתולים אנושית? האם קיימות נשים שנוצרו

[קח]

הרב ד"ר מרדכי הלפרין: תרומת חומר גנטי בטיפולי פוריות היכטים רפואיים והלכתיים

ללא תרומה גנטית אבהית? עדיין אין חשובה מוסמכת לשאלה זו, למרות שבמעבדה כבר הצליחו להביא להתחלקות והתחלת התפתחות של ביצית אנושית לא מופרית! אכמ"ל בויכוח אקדמי זה, אך יש לשקול ברצינות מהי עמדת ההלכה על מעמדה של בת, צאצא פרתנוגנטי, אם קיימת כזו. האם בת כזו תוכר כבתו של בעל האם היולדת, למרות חוסר התרומה הגנטית האבהית?

עדיין אין פסיקה מוסמכת ברורה בשאלה זו, אך קיימים רמזים שבת כזו תוכר מבחינה הלכתית כבת גמורה של הבעל החוקי. (ראה פס"ד רבני של ר"ש דייכובסקי, הובא בספר אסיא ה' עמ' 178-163, ובמאמרי שם עמ' 184-179). אם כן, הרי זו דוגמא ליחוס משפטי ללא קשר גנטי, בדומה לדוגמא הדימיונית של השתלת השחלות.

יא. זמן קביעת אבהות קודם לזמן קביעת אימהות

ר' יוסף ענגיל, בספרו בית האוצר ערך "אב" הוכיח מסוגיית מגילה (יג, א) שאבהות נקבעת בתחילת ההריון לעומת אימהות הנקבעת רק לאחר הלידה. מבואר בגמרא שם (וברש"י שם) שחז"ל למדו מייתור הפסוק "כי אין לה אב ואם" שלא עבר יום שלם בחייה עם אב או אם קיימים: "עיברתה — מת אביה, ילדתה — מתה אימה". מכאן הוכיח ר"י ענגיל שאבהות נקבעת בעת העיבור לעומת אימהות הנקבעת בעת הלידה. עדיין יש מקום לברר מה נחשב כ"יום העיבור" לענין זה. האם הכוונה ליום ההפרייה, וכלשון הגמ' (נדה לא, ב): "אין אשה מתעברת אלא סמוך לטבילה", או שהכוונה ליום "יצירת הולד" שהוא ארבעים יום מאוחר יותר (ראה: במדבר רבה תחילת פרשה ט'; ויק"ר סוף פר' כג). עכ"פ ברור שיש הבדל משמעותי בין מועד קביעת האבהות למועד קביעת האימהות. אולם מכאן אין עדיין הוכחה לשאלת האימהות בתרומת ביצית. שהרי גם אם מועד קביעת האימהות הוא בעת הלידה, עדיין יתכן שיש צורך ביחס גנטי לקביעת האימהות בעת הלידה.

מבחינה תיאורטית, קיימות ארבע אפשרויות עקרוניות לקביעת האימהות ביולדת מתרומת ביציות:

1. היולדת בלבד היא האם מבחינה הלכתית.
2. תרומת הביצית בלבד היא האם מבחינה הלכתית.
3. הצאצא הינו חסר אם מבחינה הלכתית.
4. לצאצא שתי אימהות מבחינה הלכתית.

דאה: ר"מ הלוי סולוביצ'יק, "אור המזרח" 100 עמ' 128-122; רז"ג גולדברג ורא"י הלוי כלאב, "תחומין" ה, 248-274; רי"מ בן מאיר "אסיא" מא, 40-25 ו"אסיא" מז-מח, 80-88, ובמראי המקומות הנוספים המצויינים שם.

חלק מהדיונים בנושא מתבססים על דברי אגדה, שכידוע, אין זה פשוט ללמוד ממנה הלכה (ירושלמי פאה, פ"ב ה"ד; חגיגה פ"א ה"ח; מג"א קכח ס"ק כט וראה עוד מש"כ הגרש"ז אויערבאך בנשמת אברהם כרך רביעי השלמות לחלק אהע"ז סי' ה סוס"ק ב, ובאנציקלופדיה תלמודית ערך הלכה). להלן נודון בהוכחות מתלמוד ודברי הלכה בלבד.

[קט]

יב. מעוברת שנתגיירה - הוכחה שהלידה היא גורם האימהות

יש המנסים להוכיח מסוגיית מעוברת שנתגיירה (יבמות צז, ב) שהיולדת היא האם ההלכתית גם אם היא איננה האם הגנטית (רז"נ גולדברג ורא"י הלוי כלאב, "תחומין" ה, 274-248). ההוכחה, למ"ד עובר לאו ירך אימו, מתבססת על הברייתא על פיה שני אחים תאומים שהיתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה, לא חולצין ולא מיבמים (דצד יבוס מן האב הוא והני אין להם אב) אכל חייבים משום אשת אח מן האם. הרי שלמרות שכזמן גיור האם מתבטל היחוס הגנטי של העוברים ברחם (מדין "גר שנתגיר כקטן שנולד"), בכל זאת קיים לגבי התאומים יחס אחווה מן האם הנקבע בזמן הלידה. כלומר, קיים כאן יחס אימהות הנקבע בזמן הלידה ללא יחס גנטי תקיף.

הוכחה זו יוצרת מייד פרדוקס מעניין: מבואר ביבמות (עח, א) כי מעוברת שנתגיירה, למ"ד עובר לאו ירך אימו, טבילת הגיור של האם מועילה לעובר ואין כאן דין חציצה. הרי שהעובר, אשר אמור להוולד לאם ישראלית זקוק לגיור! וצ"ע מדוע זקוק עובר זה לטבילת הגיור של האם עבורו, הרי בזמן הלידה, לכשיקבע יחס האימהות, יולד לאשה ישראלית, וכן לאישה ישראלית דין ישראל לו.

מכאן נובע שדין יחוס-הלאום נקבע אף הוא בזמן העיבור (כדומה לזמן קביעת האבהות), ולכן לא די בלידה לאם יהודיה כדי להחשב כיהודי, אלא יש צורך בקביעת הלאום כבר בעת העיבור של הצאצא העומד להיוולד ברחם הישראלית. משום כך אם בעת העיבור טרם היתה המעוברת ישראלית, אזי יש צורך בגיור העובר בעת טבילת הגיור של האם.

יג. היש אפשרות לצאצא גוי לאם יהודיה?

שאלה מעניינת מתבקשת כאן: למ"ד עובר לאו ירך אימו, יש צורך בגיורו, ולכן הגיור של האם מועיל לעובר, וכוונת האם מועילה לעובר מדין זכיה או מדין אחר (ראה דו"ח לגרעק"א ו"בית יעקב" (לבעל הנתיבות) עמ"ס כתובות יא, א. מה יהיה דין העובר אם האם תתכוון בעת הגירות באופן מפורש לטבול עבור עצמה בלבד ולא עבור העובר (בהנחה שכוונה כזו איננה פוסלת את הגיור). ללא גיור של העובר הריהו עתיד להוולד גוי. מאחר ואימהות נקבעת (לדעה זו) על ידי הלידה, א"כ לכשיוולד העובר הגוי יקבע אז יחס האימהות של היולדת. מכאן שייווצר גוי בן לאם יהודיה! לכאורה מבוארת אפשרות כעין זו גם בשיעורי הגרנ"ט עמ"ס כתובות יא, א בדעת הרמב"ן בתירוץ שני, שגמר גירות של עובר זכר מתקיימת רק לאחר הלידה, לכשימול. הרי שעד המילה קיים תינוק גוי שטרם התגייר, המתייחס כבן לאם יהודיה. וראה עוד להלן פרק טז.

יד. פסול-יחוס נקבע בעת העיבור

לא רק אבהות ויחוס-הלאום נקבעים בעת העיבור, אלא גם פסול-יחוס כגון ממזרות וחללות, נקבע בעת העיבור. המקור לכך הוא בסוגיית יבמות לז, א: "ראשון ראוי להיות כהן

[קי]

הרב ד"ר מרדכי הלפרין: תרומת חומר גנטי בטיפולי פוריות היבטים רפואיים והלכתיים

גדול" וכרמב"ם פי"ט מאי"ב ה"ז: "כהן שנשא גרושה מעוברת וילדה בין ממנו בין מאחר, וילדה כשהיא חללה — הולד כשר שהרי לא בא מטיפת עבירה. מכאן "שלענין פסול-יחוס הכל הולך אחר העיבור ולא אחר הלידה" (אביעזרי, שם ה"ג).

כאמור לעיל, יש מקום לברר מה נחשב כ"יום העיבור" לענין זה. האם הכוונה ליום ההפרייה, וכלשון הגמ' (נדה לא, ב): "אין אישה מתעברת אלא סמוך לטבילה" או שהכוונה ליום "יצירת הולד" שהוא ארבעים יום מאוחר יותר. לשאלה זו נפק"מ להלכה לגבי "אם פונדקאית" נשואה שברחמה הושטל עובר שהורכב מביצית וזרע של זוג אחר. לדעת הפוסקים שממזרות היא תולדה של מעשה עבירה (סמ"ק, הביאו הב"ח יו"ד, קצה, ובט"ז שם ס"ק ו; שו"ת שו"מ מהדו"ג ח"ג, קלב; אגרות משה אהע"ז ח"ב, יא) — אין כאן סרך ממזרות. אולם לדעת החוששים לממזרות בעירוב זר גם ללא מעשה עבירה (שו"ת בר ליואי ח"ב סי' א; הרב ע' הדאיא, נועם א קל-קלו; ומסתפק בכך הרב ש"ז אויערבאך, נועם שם קמה-קסו), לכאורה יש מקום לדון בדינו של עובר זר ברחם אישה נשואה מאחר והעובר מושטל ברחם הרבה לפני מועד היצירה (כד"כ ביום 4-2 אחרי ההפרייה). לכן, אם מועד קביעת היחוס הוא בזמן היצירה, דהיינו כעבור 40 יום מההפרייה, אזי יש מקום לדון בכשרותו של עובר שמקורו בזוג זר ואשר הושטל ברחם פונדקאית נשואה, האמורה (לדעה זו) להחשב אימו לכשתלד. אמנם הא ודאי עדיפא מהזרעה מלאכותית, שהרי הושטל עובר לאחר ההפרייה, ולא ש"ז, אך עדיין יש מקום לדון, ואכמ"ל. לעומת זאת, אם פסול יחוס נקבע ביום ההפרייה, הרי שכאן בעת ההפרייה הופרתה ביצית אישה בזרע בעלה, ומשום כך לא יהיה כאן חשש ממזרות כלל.

טו. דחיית ההוכחה מ"מעוברת שנתגיירה"

ההוכחה מסוגיית מעוברת שנתגיירה מתבססת על ההנחה שבזמן הגיור של העובר ברחם אימו מתנתק הקשר הגנטי בינו לבין אימו מדין גר שנתגייר כקטן שנולד. אם הנחה זו נכונה, ובכל זאת תאומים שעברו את הגיור בהיותם עוברים נחשבים אחים מן האם — הרי שאמהות נוצרת בעת הלידה גם ללא קשר גנטי בעל תוקף משפטי.

עיון בסוגיית הגמרא שם (יבמות צח, א) מראה שההנחה הנ"ל איננה נכונה: אין דין "קטן שנולד" על עובר שטרם נולד! או במילים אחרות, גירות יכולה לתת דין לידה חדשה למי שכבר נולד, אך אינה יכולה לתת דין לידה למי שטרם נולד. הדברים כתובים בגמרא ומבוארים ברש"י שם:

"אמר רבא: הא דאמור רבנן אין אב למצרי,

(ואפילו היכא דליכא למימר כקטן שנולד דמי, כגון הורתו שלא בקדושה

ולידתו בקדושה דיש לו שאר מן האם כשאר ישראל גמור ואין לו שאר מן האב

— רש"י)

לא תימא משום דשטופי בזימה דלא ידיע (אכוה מנו — רש"י),

אבל ידיע חיישינן (אבל היכא רידיע, כגון היו אביו ואמו חבושים בבית האסורים דלא נבעלה לאחר חיישינן, ואי נולד בקרושה דליכא למימר כקטן שנולד להוי לי נמי שאר אב דהא ודאי אבוה הוא — רש"י)

אלא אפילו רידיע נמי לא חיישינן. דהא שני אחין תאומים, דטיפה אחת היה ונחלקה לשתיים וקתני סיפא "לא חולצין ולא מיבמין". שמע מינה: אפקורי אפקרי רחמנא לזרעיה, דכתיב..."

(ומסיפא יליף טעמא. דאי מרישא — [שני אחים תאומים גרים], לא מצי למילף. דאפילו שאר האם אין לו. דטעמא לאו משום דזרמת סוסים הוא אלא משום דכקטן שנולד דמי — רש"י)

מבואר שיש שתי אפשרויות לכטל דין יחוס צאצא של גוי:

1. מדין "גר שנתגייר כקטן שנולד".

2. מדין "רחמנא אפקריה לזרעיה".

הדין הראשון — כקטן שנולד — קיים רק כגר שכבר נולד ולא בעובר.

הדין השני — רחמנא אפקריה — קיים רק לגבי אב גוי, ולא לגבי אם גויה.

זכינו לדין, שלגבי עובר שטרם נולד, אין כלל דין של "כקטן שנולד דמי" ואין ניתוק

הקשר הגנטי בין העובר והוריו.

ועם נפילת ההנחה, בטלה ההוכחה. שכן תאומים שהתגיירה אמם בהיותם עוברים,

אין לגביהם דין "כקטן שנולד" ולכן אין כאן ניתוק היחס הגנטי. משום כך יש להם אחווה מן

האם, גם אם לידה כשלעצמה איננה יוצרת יחס אימהות.

טז. היש אפשרות לצאצא יהודי המיוחס לאם גויה?

מתוך הדברים נובע שבמעוברת שנתגיירה ביטול יחס אבהות איננו מדין "גר שנתגייר

כקטן שנולד" אלא מדין "רחמנא אפקריה לזרעיה", דין הקיים ביחס לקביעת אבהות ולא ביחס לקביעת אימהות.

אם כן, למ"ד עובר לאו ירך אימו, לו יצוייר מקרה בו המעוברת איננה מתגיירת, אלא

טובלת עבור גירות העובר בלבד כשאביו בא לב"ד להתגייר, לכאורה, אם הטבילה מועילה

לעובר, הרי יולד צאצא יהודי המתיחס כבן לאם גויה. שכן אין כאן סיבה להפקעת

האימהות: בזמן העיבור לא קיים דין "כקטן שנולד", ולגבי אם לא קינם הכלל של "רחמנא

אפקריה לזרעיה". ולכאורה עיקרון זה מבואר בסוגיא (לפי רש"י). שהרי אילולא חידושו

של רבא שאין אב למצרי (מדין רחמנא אפקריה לזרעיה) גם היכא רידיענן, היתה אפשרות

לקשר אחוה מן האב בתאומים שנתגיירו, אף שאביהם גוי. ורק משום "רחמנא אפקריה

לזרעיה" אין להם אחוה מן האב. הרי שאין מניעה עקרונית ליחס הורות בין גויה ליהודי

במקום שאין הפקעה מדין "כקטן שנולד" או מדין רחמנא אפקריה לזרעיה".

[קיב]

יז. תרומת ביצית שהופרתה והושתלה ברחם לפני יצירת הולד

ר"מ סולובייצ'יק כתב בשם אביו הר"א ("אור המזרח" 100, 128-122) שמעוברת שנתגיירה תוך 40 יום, בנה נחשב ישראל גמור ואינו זקוק לגיור עצמי ולטבילה מדין "היינו רביתיה" (יבמות עח, ב). מכאן שאין דין עצמי לעובר קודם יצירה. וכעין המבואר ביבמות סט, ב שעובר ישראל במעי בת כהן שנחאלמנה, נחשב כ"מיא בעלמא" עד ארכעים יום ואיננו פוסלה מלאכול בתרומה קודם ליצירה. וכן שמעתי מפורש בשם אחד מן הפוסקים המפורסמים, שאין להתיחס לביצית הנתרמת יותר מאשר כאל חומר סינטטי "תוצרת יפן", ולכן ולד הנוולד לישראלית מתרומת ביצית של גויה אין צריך גירות אפילו לחומר. (וראה מש"כ ר"מ בן מאיר, אסיא, מא, 40-25 הע' 7 שם). אם כנים אנחנו, נובעת מכאן מסקנה ברורה: היולדת וולד שנוצר בעזרת תרומת ביצית בתהליך של הפרייה חוץ-גופית, היא היא אימו של התינוק, משום שהחזרת העובר לרחם נעשית תמיד כימים 4-2 אחרי ההפרייה, דהיינו ימים רבים לפני היצירה.

יח. הכרעת הפוסקים ב"נשמת אברהם"

ב"נשמת אברהם" כרך רביעי (השלמות), חלק אהע"ז, סי' ה ס"ק ב, הובאו דברי ר"ש אלישיב "שאמנם אין עדיין הכרעה בכל הנושא, אך נראה שהאשה היולדת היא האם, ואם היא גויה הילד יצטרך לגיור" עכ"ד.

ולעומתו הובאו שם דברי רש"ז אויערבאך, ש"אין לדעתו ראייה ברורה לדבר כדי להכריע מי האם — האשה שממנה נלקחה הביצית או הפונדקאית. ואמנם לפי סברתם הפונדקאית היא האם, אבל יש לעיין, לו יצוייר שמוציאים עובר רגיל מאשה ומשתילים אותו ברחם של פונדקאית שתלד אותו כתום תשעה חודשים, האם גם במקרה כזה יהיה הדין כן? ואם כן ממתי? לפני 40 יום, קודם מלאת 3 חודשים או אפילו בתחילת החודש התשיעי? ולכן נראה לו שבכל השאלות האלו הנוגעות לדיני תורה צריכים להחמיר. ואם הפונדקאית היא גויה, הילד יצטרך להתגייר מספק. מאידך, אם הפונדקאית הגויה טבלה לשם גיור בזמן "עיבורה", גם זה לא מועיל לעובר, כי שמא איננו אמו ואין לה בעלות עליו, ודומה למינקת שקבלה ילד בפקדון". עכ"ד.

לסיכום, אף שהדבר טרם הוכרע סופית, יש גטייה בדעת פוסקים חשובים לראות את האם היולדת כאם המשפטית. אך עצם קיומו של ספק, אפילו ספק קל, מחייב זהירות רבה בפסיקה המעשית. לכן כל שואל ראוי שיפנה לרבו המוכר לקבל תשובה הלכתית אישית.